

Novela novely rejstříkového řízení

JUDr. Ivan Rada, Mgr. Ing. Markéta Kalistová

Zákon č. 79/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, a další související zákony (dále jen „novela“), podepsal prezident 2. března letošního roku. K tomuto zákonu byla, samozřejmě velmi nekoncepčně a podle názoru mnohých dokonce za hranicích ústavnosti¹⁾, avšak v souladu s běžnou praxí v Parlamentu České republiky, připojena i novelizace řízení ve věcech obchodního rejstříku, zásadně reformované v polovině loňského roku zákonem č. 216/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „červencová novela“). Tato „novela novely“ byla vyhlášena ve Sbírce zákonů dne 15. března 2006 a tímto dnem zároveň nabyla účinnosti.

Podrobný komentář novelizovaného rejstříkového řízení včetně nastínění jeho problematických momentů jsme poskytli v článku „Novelizace rejstříkového řízení a problémy s ní spojené“ uveřejněném v DHK č. 14–15/2005. Cílem tohoto příspěvku je stručný výklad nově novelizovaných ustanovení obchodního zákoníku (dále jen „ObchZ“) a občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“) v návaznosti na výše uvedený článek, s důrazem zejména na dosud problematická ustanovení, jež jsme identifikovali v našem předchozím příspěvku, a jejich (ne)řešení poslední novelou.

Účelem novely mělo být „doladění nové právní úpravy“ rejstříkového řízení a její „zpřesnění tak, aby různé rejstříkové soudy určité instituty nevykládaly různým způsobem“²⁾. Koncepční změny novela nezamýšlela. Cíl první se, jak bude popsáno dále, do značné míry podařil, i když samozřejmě ne úplně. Zda bude dosaženo i cíle druhého, ukáže až čas, avšak z dosavadních zkušeností můžeme odhadovat, že hlavní rozdíly ve výkladu rejstříkových soudů předmětnou novelou ve skutečnosti nemohou být úplně odstraněny, neboť za nimi stojí do velké míry i jiné faktory mimo kvalitu právní úpravy.

I. Novelizace obchodního zákoníku

Vzhledem ke skutečnosti, že ani červencová novela rejstříkového řízení do hmotněprávní úpravy obchodního rejstříku příliš nezasáhla, nepředstavují změny ObchZ výraznou část ani této novely. Přesto právě zde dochází k odstranění původně nejvýznamnějších chyb a nepřesností.

Výpisy z obchodního rejstříku, resp. opisy ze Sbírky listin

Ustanovení § 28 ObchZ rozvádějící práva vyplývající z principu formální publicity bylo určitým způsobem zjednodušeno a především byl novelou odstraněn jistý vnitřní rozpor mezi jeho jednotlivými odstavci. Od účinnosti novely proto platí, že žadatelé, který výslovně nepožádá o listinný částečný nebo úplný opis zápisu v rejstříku nebo listiny uložené ve Sbírce listin, vydá rejstříkový soud opis vždy v elektronické podobě. O úředně ověřený elektronický opis však logicky nadále může žádat jen ten, jehož žádost je podepsána uznaným elektronickým podpisem podle zvláštního předpisu.³⁾

JUDr. Ivan Rada a Mgr. Ing. Markéta Kalistová jsou spolupracovníky advokátní kanceláře EISELSBERG NATLACEN WALDERDORFF CANCOLA, v. o. s.

Dosavadní ustanovení odst. 6 (po novele odst. 5) však žádných změn nedostalo, a proto nadále trvá pochybnost o tom, zda vedle úhrady soudního poplatku může soud požadovat náhradu v tomto ustanovení zmiňovaných nákladů, a to přesto, že v praxi úhrada administrativních nákladů požadována není.

Návrh na zápis do obchodního rejstříku

Ustanovení § 31 odst. 1 novelizovaného znění ObchZ uvádí nově jako navrhovatele zápisu do obchodního rejstříku i „osoby oprávněné k tomu podle zákona“. Odstraňuje tak dosavadní výkladové těžkosti u tohoto ustanovení zejména v souvislosti s prvozápisy, kde navrhovateli mají být podle speciálních ustanovení ObchZ u v. o. s. a k. s. společníci a u s. r. o. a a. s. jednatelé a představenstvo. Praxe sice i dosud tato speciální ustanovení respektovala, avšak **doplnění příslušného dovětku činí výklad tohoto ustanovení jednoznačným a nezpochybnitelným.**

Písemný souhlas osob zapisovaných do obchodního rejstříku

Ustanovení § 31 odst. 3 ObchZ zakotvuje již od červencové novely povinnost navrhovatele současně s návrhem předložit písemný souhlas osob, které se zapisují do obchodního rejstříku v rámci zápisu podnikatele, ledaže jejich souhlas plyne z jiných k návrhu dokládáných listin. Z použité formulace nebylo možné jednoznačně dovodit, zda je souhlas vyžadován i v případě výmazu těchto osob. Novela tak výslovně zakotvuje výjimku z tohoto pravidla pro tyto případy. **Nadále tak bude souhlas vyžadován jen v případě zápisu či změny zápisu.**

Údaje zapisované do obchodního rejstříku

Údaje zapisované do obchodního rejstříku červencová novela povětšinou pouze přeskupila. **Poslední novela však napravuje některé její přehmaty**, když například u fyzických osob – podnikatelů zapisujících se do obchodního rejstříku vedle principu trvalého pobytu ve státech Evropské unie a Evropského hospodářského prostoru (dále jen „EHP“) **uvádí alternativně i princip občanství jako podmínku zápisu do obchodního rejstříku**, dále navrácí povinnost zápisu osob, které jsou statutárním orgánem právnické osoby zapsané jako statutární orgán jiné zapsané osoby, a v neposlední řadě vypouští poměrně nelogický alternativní požadavek „místa podnikání, liší-li se od bydliště“ jako údaj zapisovaný u společníků, resp. jediného akcionáře, jednotlivých společností a odstraňuje rozdvojení pobytu a bydliště vypuštěním požadavku na uvedení bydliště u některých zapisovaných osob.

Pravděpodobně jako obecné pravidlo pro zápis právnických osob do obchodního rejstříku zejména v rámci zápisu podnikatele je třeba chápat zavedení požadavku zápisu identifikačního čísla u právnické osoby, pokud jí bylo přiděleno, do § 35 ObchZ jako nové písm. h) podobně, jako je v současnosti vykládán požadavek na zápis rodného čísla, resp. data narození, u fyzických osob.

Povolení k pobytu

Požadavek povolení k pobytu pro výkon funkce statutárního orgánu nebyl novelou vrácen ani pro příslušníky jiných než členských států EU nebo států tvořících EHP, a to přesto, že existují názory, že tento požadavek vypadl z ObchZ omylem a měl by být nejbližší novelou navrácen.

Překlady do Sbírký listin

Nového znění se dočkal § 38k odst. 3 a 4 ObchZ týkající se překladů listin, které jsou předmětem rejstříkového řízení. Požadavek překladu listin, které jsou v originále v cizím jazyce, do jazyka českého zůstal zachován, avšak nově mohou soudy podnikateli sdělit, a to i pro neurčitý počet případů v budoucnu na své úřední desce, že na překladu netrvají. Nelze však pravděpodobně předpokládat, že by soudy tuto možnost začaly hojně využívat.

Další, tentokrát však jednoznačně pozitivní novinkou, je přidání pátého odstavce do tohoto paragrafu, jímž **se výslovně rozšiřuje možnost předložit soudu neověřený překlad listiny z jazyka, který je úředním jazykem některého z členských států EU nebo EHP**, pouze z listin, které se zakládají do Sbírký listin, i na „jiné písemnosti předkládané podnikateli rejstříkovému soudu“.

Napříště tak bude stačit vlastní neověřený překlad například výpisu ze zahraničního rejstříku trestů a případné apostily na něm, budou-li tyto v originále v některém z jazyků, který je úředním jazykem některého z členských států EU nebo EHP.

II. Novelizace občanského soudního řádu

Základní principy rejstříkového řízení zavedené revoluční červencovou novelou do občanského soudního řádu, jako je registrační princip či posílení významu notářského zápisu, nejsou poslední novelou dotčeny. Registrační princip měl být pouze „pregnantněji definován“ a pregnantněji měly být též stanoveny meze přezkumu rejstříkovým soudem²⁾.

Odmítnutí návrhu

V ustanovení § 200d odst. 1 o. s. ř. novela odstranila dovětek vylučující použití § 43 o. s. ř., tedy povinnost soudu vyzvat před odmítnutím návrhu navrhovatele k odstranění vad či doplnění podání. Tuto povinnost pak více rozvádí v nových odst. 3 a 4 tohoto paragrafu. **Výzva k odstranění vad návrhu či doplnění chybějících listin má být vydána ve formě usnesení do tří pracovních dnů od dojití návrhu soudu**, přičemž z odkazu na přiměřené použití § 43 o. s. ř. a v souladu s odůvodněním předkladatele příslušné části novely²⁾ je třeba dovodit, že toto usnesení musí zároveň obsahovat poučení, jak je třeba opravu nebo doplnění provést. Soud zároveň stanoví lhůtu k opravě, přičemž lhůta k provedení zápisu či vydání usnesení o něm pak běží až ode dne doplnění či opravy návrhu.

Poučení, jak lze nedostatky podání opravit, musí obsahovat též případné usnesení o odmítnutí návrhu.

Problém však nastane, pokud soud nestihne ve stanovené lhůtě tří dnů usnesení vyzývající k opravě návrhu vydat. Po jejím marném uplynutí již tuto výzvu učinit nemůže, zároveň však běží dál lhůta k provedení zápisu, a soudu tak v takovém případě nezbude než takovéto vadné podání rovnou odmítnout jako podle dosavadní úpravy, protože v opačném případě dojde k fikci zápisu i přesto, že podání bylo vadné či neúplné. **V praxi by to mělo znamenat, že soud bude muset kompletně přezkoumat podání již ve lhůtě tří dnů potřebné pro případnou výzvu k opravě či doplnění podání**, přestože pro zápis samotný či vydání usnesení o něm mu zákon stanovuje lhůtu pěti dnů.

Nedodržení této třídenní lhůty však narozdíl od základní lhůty pětidenní (resp. do 1. 7. 2006 desetidenní), jejíž nedodržení má za následek fikci zápisu, žádné právní důsledky nemá. V praxi tak bude na vůli a časové kapacitě soudců, zda možnost výzvy k opravě návrhu bude využívána, resp. hrozí, že soudci budou svá rozhodnutí více než nyní antidatovat.

Rozhodnutí o návrhu, resp. provedení, zápisu

Nejobtížněji vyložitelným ustanovením upravujícím rejstříkové řízení po červecové novele byl § 200da o. s. ř. Toto ustanovení tak oprávněně doznalo kompletní rekonstrukce a jeho nové znění potvrzuje náš výklad tohoto ustanovení a též většinovou dosavadní soudní praxi.

Nahrazením slov o provedení zápisu „zkoumáním“ v odst. 1 se vyjasňuje účel tohoto odstavce a jeho vztah k následujícím odstavcům tohoto paragrafu. Jinými slovy, odst. 1 nadále jednoznačně pouze stanovuje meze věcného přezkumu rejstříkového soudu a na jeho základě není přímo vydáváno žádné rozhodnutí o navrhovaném zápisu.

Meze přezkumu jsou pak stanoveny zkoumáním, zda:

- zapisované údaje vyplývají z listin, které mají být podle zvláštního právního předpisu k návrhu doloženy,
- navrhovaná obchodní firma není zaměnitelná s jinou již existující obchodní firmou, popř. není-li klamavá.

Vypuštěno bylo přezkoumávání oprávnění k výkonu zapisovaného předmětu podnikání, tuto skutečnost je však třeba podle našeho názoru zkoumat již z hlediska toho, zda zapisovaný údaj – předmět podnikání – vyplývá z listin, které mají být podle zvláštního právního předpisu k návrhu doloženy (v tomto případě § 37 odst. 1 a 4 ObchZ).

Případy, kdy soud provede zápis bez vydání rozhodnutí, taxativně vyjmenovávají odst. 2, 3 a věta první odst. 4 § 200da o. s. ř.; tyto se věcně nemění:

- zápis na základě rozhodnutí soudu nebo správního úřadu,
- zápis skutečností, jež mají podklad v notářském zápisu, a
- zápis skutečností, jejichž účinnost nenastává až jejich zápisem do rejstříku (deklaratorní zápisy).

Jednoznačně se tentokrát pro oba posledně uvedené případy jako podmínka stanoví, že navrhovatelem a jediným účastníkem řízení je podnikatel, kterého se zápis týká. Zápis bez vydání rozhodnutí je tak nadále vyloučen pro prvozápisy obchodních společností.

Ve všech ostatních případech soud vydá o zápisu usnesení. Usnesení pak soud vydá v každém případě, týká-li se zápis osob, které nemusí podle zvláštního právního předpisu podávat návrhy na zápis na předepsaných formulářích.

Nově se novela zabývá opravou chyb v psaní a počtech a jinými zjevnými nesprávnostmi v zápisu, jež má soud nadále v případě zápisů provedených bez vydání rozhodnutí opravit kdykoliv i bez návrhu, aniž by o tom vydával rozhodnutí. Při odkazu na předchozí odstavce však byla vynechána první věta odst. 4, jež upravuje zápis údajů s deklaratorními účinky bez vydání rozhodnutí. **Na ty by se tak při doslovném výkladu tato procedura oprav chyb v psaní a počtech v zápisu z neznámého důvodu vztahovat neměla.** Vzhledem k tomu, že by v tomto případě nebylo možné podpůrně využít ani

jiné ustanovení o. s. ř., bude třeba vykládat předmětné ustanovení spíše široce a zahrnout do něj i výše uvedený vynechaný případ.

Lhůta pro provedení zápisu a fikce zápisu

Ustanovení § 200db odst. 1 o. s. ř. bylo doplněno o dovětek za středníkem, který prodlužuje základní pětidenní lhůtu pro provedení zápisu, resp. vydání rozhodnutí o něm, ve vyjmenovaných případech na 15 dní. Jde o případy, kdy je na straně soudu překážka a soud objektivně nemůže rozhodnout.²⁾ Konkrétně jde o návrh na zápis přeměny a případy, kdy se spis nenachází u rejstříkového soudu, protože byl předložen jinému soudu, zejména k rozhodnutí o oprávněném prostředku nebo o příslušnosti soudu.

Počátek běhu lhůty stanovené pro provedení zápisu, resp. vydání rozhodnutí o zápisu, se kromě případu pozdějšího zaplacení soudního poplatku a změny návrhu po novele posunuje i v případě vydání rozhodnutí, které soudu brání pokračovat v řízení, zejména z důvodu přerušování řízení či rozhodování o místní příslušnosti, a to tak, že **lhůta se přerušuje a začne znovu běžet až od okamžiku odpadnutí překážky v řízení.**

Nová formulace ustanovení § 200db odst. 3 o. s. ř. stanovující fikci zápisu pro marné uplynutí lhůty pro provedení zápisu, resp. vydání rozhodnutí o zápisu, již neomezuje aplikaci fikce jen na některé případy, resp. zápisy, jako dosud, když obecně stanoví, že fikce nastane „neprovede-li soud zápis do rejstříku a ani o zápisu nerozhodne“ v příslušné lhůtě. **Na konec tohoto odstavce byla navíc přidána věta stanovující lhůtu dvou dnů pro promítnutí zápisu do rejstříku v případě, že fikce nastane.** Odstraňuje se tak významná mezera, kdy soudy neměly stanovenou žádnou lhůtu k provedení zápisu na základě fikce. Otázkou však nadále zůstává, jak se účinně a hlavně včas v praxi promítnutí fikce do rejstříku po uplynutí této lhůty domoci.

Podle dosavadní úpravy se podnikatel a osoby, které se zapisují do obchodního rejstříku v rámci zápisu podnikatele (tj. zejména členové statutárního orgánu, resp. společníci s. r. o.), na základě ustanovení § 200db odst. 4 o. s. ř. mohli v prekluzivní lhůtě jednoho měsíce od zápisu návrhem domáhat výmazu nebo změny zápisu provedeného podle ustanovení § 200db odst. 3 o. s. ř., tj. zápisu provedeného na základě fikce. **Novelou se tato možnost v případě osob, které se zapisují do obchodního rejstříku v rámci zápisu podnikatele, rozšířila** přidáním odst. 5 do tohoto paragrafu i na jejich výmaz z rejstříku provedený jinak než na základě fikce zápisu (tedy jak výmazem bez vydání rozhodnutí, tak výmazem na základě pravomocného usnesení soudu).

Omezení na případy výmazu je logické s ohledem na skutečnost, že pro zápis či změnu zápisu těchto osob se vyžaduje jejich písemný souhlas s úředně ověřeným podpisem. Stejná podmínka však platí i v případě původního odst. 4, kde je dodatečný přezkum umožněn i pro zápisy a změny zápisů, což tuto logiku částečně nabourává.

Povinnost soudu zaslat výpis z obchodního rejstříku obsahující požadovaný zápis jako forma vyznění účastníků o výsledku řízení je novelou upravena v souladu se změnami provedenými v ustanovení § 200da o. s. ř. tak, že se vztahuje na všechny případy provedení zápisu bez vydání rozhodnutí (kromě zápisu na základě rozhodnutí soudu nebo správního úřadu) a na případ fikce. Revoluční se však zdá být věta doplněná do příslušného ustanovení, jež rozšiřuje okruh adresátů takového vyznění na všechny osoby, které se zapi-

sují do obchodního rejstříku v rámci zápisu podnikatele, přičemž není jednoznačné, zda jsou myšleny osoby, jichž se týká právě prováděný zápis, či obecně všechny osoby, které se obecně zapisují do obchodního rejstříku v rámci zápisu podnikatele.

Vzhledem k tomu, že vyrozumívání všech takovýchto osob ve všech rejstříkových řízeních by bylo pravděpodobně relativně nákladné a mohlo by být i problematické v případě zápisu zahraničních osob (ty totiž nemají povinnost určit doručovací adresu, nejsou-li samy navrhovateli), **je třeba podle našeho názoru v tomto případě přijmout spíše zužující výklad uvedený na prvním místě.** Je třeba také podotknout, že daným osobám se, ať již přijmeme zužující výklad, či naopak, však nezasílá vyrozumění v případech, kdy se vydává rozhodnutí o zápisu. Takováto odlišnost v okruhu adresátů obou způsobů vyrozumění však není opodstatněná.

Závěr

Z dosavadních zkušeností je třeba potvrdit původní předpoklad, že červencová novelizace rejstříkového řízení přinesla přes všechny výkladové a jiné problémy jeho výrazné zrychlení. Zároveň se potvrdilo, že novela novely rejstříkového řízení byla nevyhnutelná.

Z hlavních problémů vyvstalých po přijetí červencové novely se podařilo novelou odstranit řadu z nich. Přispěla k tomu jistě i autorem novely deklarovaná spolupráce s odbornou soudcovskou veřejností²⁾. Podařilo se v souladu s většinovou praxí reformulovat klíčové ustanovení § 200da o. s. ř., opravit hlavní nedostatky obsažené v ObchZ (zejména § 31 odst. 1) a upravit některé procesní instituty a lhůty dále zrychlující a zjednodušující rejstříkové řízení.

Vysvětlivky:

- 1) Tento názor vyslovila např. místopředsedkyně Ústavního soudu České republiky Eliška Wagnerová, když byla takto citována v článku s názvem „Němec bojuje za zákoník“ publikovaném v Hospodářských novinách 14. 3. 2006
- 2) Ústní komentář předkladatele pozměňovacího návrhu k novele, poslance Jiřího Pospíšila, jehož předmětem byla právě změna rejstříkového řízení, v rozpravě v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky k pozměňovacím návrhům k novele na její 51. schůzi v roce 2005, dostupný na <http://www.psp.cz/eknih/2002ps/stenprot/051schuz/s051479.htm>.
- 3) Zákon č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů (zákon o elektronickém podpisu), ve znění pozdějších předpisů. Je však třeba mít na paměti, že do 31. 12. 2006 se podle přechodných ustanovení k červencové novele ustanovení o elektronických opisech nepoužijí.

Nájemné z bytů podle nového zákona

Ing. arch. Daniela Grabmüllerová, MBA

Způsob, kterým jednotlivé evropské země přistupují k otázce nájemného z bytů, je velmi diferencovaný a průběžně se mění. Aktuální podoba nájemní politiky se odvíjí od několika důležitých faktorů, mezi něž patří především celkové pojetí bytové politiky státu, skladba trhu s byty a role nájemního sektoru na tomto trhu, úprava vztahů mezi nájemci a pronajímateli a dotační politika.

Ing. arch. Daniela Grabmüllerová, MBA, působí na Ministerstvu pro místní rozvoj